

POSTGRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION AS A STRUCTURAL COMPONENT OF ADULT EDUCATION

Summery. *The authors consider the problem of post-graduate education as a structural element of adult education, which provides professional training of the teachers. It is shown that improving the quality of education should be aimed at ensuring of economic recovery and solving social problems, necessary for further personality's learning and self-improvement. High-quality professional training is a necessary condition for becoming of democratic development of the society. The mentioned ideas found their realization in adult education, where postgraduate pedagogical education has a special place. The formation of post-graduate education at the present stage is analyzed. In accordance with the conceptual position the modern stage of postgraduate pedagogical education meets the new requirements of an independent state being characterized by its emergence as a functional system that solves the task of comprehensive development and improvement of general and professional culture of a teacher. The papers reveal the concept of an adult learner and highlight a number of features that are the basis for building the educational process in the respective schools being regulated by the principles of andragogy.*

Keywords: *adult education, postgraduate education, enhancing of the qualification, adult student.*

УДК 371

Терещенко Андрій Олегович – викладач кафедри естетичного виховання Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка
E-mail: andragogika@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ І ПРОБЛЕМА АВТОНОМНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність порушеної проблеми зумовлена необхідністю дослідження закономірностей і специфіки феноменів автономія особистості, організаційна культура, основоположною ознакою якої є наявність у вчителя потенційних можливостей конструктивного впливу на процеси розвитку освіти через стійке оновлення змісту і структури за умови обов'язкового збереження стабільних ознак освіти. Сучасні умови діяльності вчителя початкових класів зазнали значних змін порівняно з умовами їх діяльності наприкінці минулого століття. Стрімкі темпи розвитку суспільства зумовлюють нагальність кардинально інших вимоги до педагогічному персоналу початкової школи. Як справедливо зазначає О. Поляков [6],

діяльність вчителя у сучасній школі реалізується відповідно до нових принципів освіти (орієнтація на результат, компетентнісний підхід, суб'єкт-суб'єктні відносини, ефективність діяльності та ін.).

Результати нашого наукового пошуку свідчать про те, що кількість досліджень, в яких розглядаються різні аспекти проблеми розвитку культури майбутнього вчителя початкових класів, є незначною. Так, І. Пальшковою виконано ґрунтовне дослідження проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх учителів початкової школи у процесі підготовки у вищій школі. Формуванню інформаційної культури майбутніх учителів початкових класів присвячені праці А. Коломієць, Л. Макаренко, І. Смірної та ін. Проблему математичної культури вчителя початкових класів вивчає Є. Лодатко, музично-педагогічну – В. Мішеченко, Г. Падалка та ін. Водночас незважаючи на досить широке «тематичне поле» досліджень щодо професійної підготовки вчителя початкових класів, проблеми формування організаційної культури майбутніх учителів початкових класів й автономності особистості не були предметом спеціальних наукових досліджень. Таким чином, актуальність обраної проблеми та її недостатня розробленість зумовили вибір теми нашої публікації.

Мета публікації – здійснити аналіз проблеми організаційної культури майбутнього вчителя початкових класів й автономності / автономії особистості як складової організаційної культури.

Передусім зазначимо, що автори психолого-педагогічних, соціолого-культурологічних досліджень організаційну культуру у галузі освіти пропонують вивчати через аналіз правил і норм поведінки, індивідуальних і групових інтересів суб'єктів освітньої діяльності, через аналіз стилю керівництва, очікування вчителів та учнів, рівня володіння умінням слухати, рівня готовності до взаєморозуміння, довіри. При цьому обов'язково досліджується морально-психологічний клімат навчального закладу, класу.

Слід наголосити, що організаційна культура – поняття, яке прийшло в сучасну педагогіку з практики сучасного менеджменту. Сучасний менеджмент визначає організаційну культуру як систему ціннісних орієнтацій, прийняту членами організації, яка слугує для них орієнтиром. Організаційна культура також розглядається як система загальних для членів організації внутрішніх цінностей (переконань), знань, яка визначає образ їх практичних дій. У зв'язку з цим науковий інтерес становить доробок С. Робінса [9], який виокремив сім ключових характеристик, сукупність яких визначає структуру організаційної культури. Серед них на першому місці – індивідуальна автономія.

Проблема автономності особистості перебуває в полі зору

різних наук: філософії, педагогіки, психології, менеджменту та ін. У науці склалась традиція тлумачити автономність як одну зі стадій психічного розвитку, яку часто розглядають у контексті поняття зрілої особистості. У філософському розумінні автономність є однією з суттєвих характеристик суб'єктивної свободи особистості. Поняття автономії також визначає сенс, в якому суспільство має оцінити і захистити свободу особистості.

Під автономією особистості розуміється форма особистісного буття, інтегральна сутність якої проявляється в таких характеристиках особистості: самостійне цілепокладання; усвідомленість поведінки; розвинена рефлексія; гнучкість та креативність мислення й діяльності. Вона не зводиться ані до незалежності, ані до емансипації, але є механізмом адаптації особистості до мінливим умов, визначаючи успішність особистісного та професійного розвитку [7]. За нашим переконанням, проблема автономності особистості майбутніх учителів початкових класів у контексті організаційної культури тісно пов'язана з проблемою ціннісних орієнтацій.

Як свідчить аналіз літературних джерел, автономність – стійка форма переживання людиною своєї реальної або уявної незалежності, яка виражається в самостійності, активності, відповідальності, творчому мисленні, почутті внутрішньої волі. Автономія особистості тісно пов'язана з її вищою психічною якістю – духовністю. За О. Камалетдіною [5], автономність особистості може слугувати показником особистісного здоров'я і психічної стійкості, індикатором позитивного спрямування особистісного розвитку. У зарубіжній психолого-педагогічній літературі особистісна автономія вважається вектором спрямованості розвитку особистості людини.

Автономність у психологічному розумінні можна визначити як якість особистості, що характеризує її прагнення до самоактуалізації, розкриття своїх здібностей, до самостійної діяльності; певну соціально-психологічну якість, що дозволяє людині діяти незалежно від внутрішніх і зовнішніх установок, демонструючи здатність до самостійності, а автономія визначається як потреба в прояві цієї якості. Нам імпонують процитовані у дослідженні О. Сергєєвої [7, с. 121] визначення поняття автономія, сформульовані видатним психологом О. Леонтьєвим: відокремлення людини від навколишнього контексту (емансипація); риса особистості; базова потреба, рушійна сила, що виявляється на всіх стадіях розвитку; своєзаконня (власні життєві принципи, система цінностей).

Водночас у педагогічному словнику академіка

С. Гончаренка автономія розглядається як встановлення норм (правил) для самого себе. Суб'єктом автономії може бути як особистість, так і група людей [4, с. 12]. Важливого значення набуває те, що автономію у педагогіці вчений тлумачить як індивідуальну позицію людини і незалежність у виборі мотивів, мети, стилю поведінки та ін. [4, с. 13]. Оскільки концепт вільної, незалежної (автономної) особистості покладено в основу концепції демократизації суспільства, його має бути покладено і в основу концепції демократизації педагогіки [5] наголошує, що винятково важливого значення педагогіка надає внутрішній автономії того, хто навчається. Автономія, що розуміється як внутрішня активність суб'єкта освіти, виступає як мета і предмет педагогічної діяльності.

У контексті професійно-педагогічної освіти формування автономності особистості тісно пов'язане з необхідністю розвитку пізнавальної активності, самостійності, ініціативності, відповідальності, свободи вибору, навичок самоконтролю, мотивації до оволодіння новими знаннями і способами дій. У рамках традиційного підходу до розвитку системи освіти в якості основної мети передусім є набуття знань, а не вміння виявляти творчу самостійність у нестандартних ситуаціях. В умовах нової освітньої парадигми актуалізувалася нагальність формування нового змісту навчання, формування не стільки знань (хоча без цього не обійтися), скільки творчого мислення і «способів дії» з новою інформацією [8].

Ґрунтуючись на результатах наукового пошуку [2] зазначимо, що особливий потенціал має професійна автономність вчителя початкових класів, яка є:

- необхідною умовою формування організаційної культури;
- основою професійної соціалізації педагога та його професіоналізму;
- фактором забезпечення психологічного комфорту вчителя, його задоволеності працею, фактором профілактики емоційного вигорання;
- умовою забезпечення ефективної безперервної професійної освіти, особистісного розвитку вчителя та його самореалізації у широкому соціокультурному контексті;
- важливим чинником інноваційного розвитку освітнього середовища навчального закладу;
- підґрунтям нової культури освіти, побудованої на ціннісно-сміслових підставах і внутрішній детермінації діяльності суб'єктів освітнього процесу.

Зазначимо, що у сучасній організаційній культурі на перший

план виступає завдання мобілізації особистісних, духовних ресурсів, зокрема пов'язаних із здатністю до інноваційних процесів. Водночас формування організаційної культури майбутніх учителів початкових класів відбувається найбільш успішно, якщо задовольняється їх природна психологічна потреба в автономії.

Автономія особистості студентів – майбутніх учителів початкових класів є провідною цінністю й першочерговою метою професійно-педагогічної підготовки. Вона є формою особистісного існування студентів, «запускає» механізми їх повноцінного саморозвитку. Погоджуємося з думкою О. Аніщенко [1, с. 150] про те, що «включення ціннісних орієнтацій в структуру особистості дозволяє помітити найбільш загальні соціальні детермінанти мотивації поведінки, витоки яких слід шукати в соціально-економічній природі суспільства, його моралі, ідеології, культурі, в соціально-груповій свідомості того середовища, в якій формується соціальна індивідуальність і де відбувається повсякденна життєдіяльність людини». У сучасній організаційній культурі на перший план виступає завдання мобілізації особистісних, духовних ресурсів, зокрема пов'язаних із здатністю до інноваційних процесів.

У професійній діяльності автономія особистості як складова організаційної культури учителів початкових класів уможливорює участь у розробці та реалізації філософії, місії та цілі стратегічного розвитку закладу освіти (школи); конструктивне ставлення до правил, норм, вимог і ціннісних орієнтацій керівників і членів педагогічного колективу школи; цільову зорієнтованість на успішність участі у професійних конкурсах учителів; активну підтримку продуктивних педагогічних ініціатив, лідерів і послідовників лідерів в освіті [3, с. 20].

Насамкінець підкреслимо, що професійна автономність вчителя початкових класів як складова організаційної культури стає важливим чинником підвищення ефективності початкової освіти, повноцінного особистісного саморозвитку. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки і практики формування організаційної культури майбутніх учителів початкових класів є складовою їх професіоналізації. Водночас автономність педагога як складова організаційної культури – вимога часу, зумовлена переходом до нової моделі вищої освіти, яка ґрунтується на інтенсифікації, індивідуалізації і та диверсифікації навчального процесу. Підвищується як рольова активність педагога, в т. ч. і вчителя початкових класів, так і викладача вищої школи. До них висувуються нові вимоги, серед яких і високий рівень розвитку автономності. Саме автономність дозволяє забезпечити успішність складання навчальних планів, розробку методичного забезпечення

дисциплін, участь у науковій, грантовій діяльності, міжнародних проектах, опанування нових навчальних середовищ, створення нових організаційних форм навчання та ін. Вирішуючи ці завдання, педагог стає ключовою фігурою процесу інноваційного розвитку всієї освітньої системи. Кінцева мета формування організаційної культури майбутнього вчителя початкових класів – його адаптація до мінливого освітнього середовища, набуття мобільності, гнучкості, конкурентоспроможності.

Таким чином, професійна автономність вчителя початкових класів як складова організаційної культури особливо відіграє важливу роль в його гуманістично орієнтованій професійній діяльності, оскільки він покликаний формувати у молодших школярів установку на організаційну культуру – найважливіший фактор успіху в навчальній і подальшій професійній праці.

Література

1. Аніщенко О. Ціннісний аспект гендерної культури педагога / Олена Аніщенко // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи: збірник наук. праць. – К.: ТОВ ВД «ЕКМО», 2012. – Вип. 5. – С. 148-152.

2. Гаврилюк О.А. Потенциал профессиональной автономности преподавателя в развитии высшего образования / О.А. Гаврилюк // Теория и практика общественного развития. – 2013. – Вып. 5 [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.09.2013: <<http://teoria-practica.ru/-5-2013/pedagogics/gavrilyuk.pdf>>. – Мова рос.

3. Гедиева М.Б. Развитие организационной культуры учителя начальной школы в системе повышения квалификации работников образовательных учреждений: автореф. дисс. ... канд. пед. наук 13.00.08 / М.Б. Гедиева. – Ставрополь, 2005. – 22 с.

4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Вид. 2-е, доп. і випр. / С.У. Гончаренко. – Рівне: Волинські обереги, 2011. – 552 с.

5. Камалетдинова Е.В. Некоторые аспекты проблемы развития автономии личности в образовательной среде / Е.В. Камалетдинова [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.09.2013 : <<http://festival.1september.ru/articles/413267/>>. – Мова рос.

6. Поляков А.С. Новые условия деятельности учителя начальных классов / А.С. Поляков // Теория и практика общественного развития. – 2013. – Вып. 2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.09.2013:<<http://teoria-practica.ru/-2-2013/psychology/polyakov.pdf>>. – Мова рос.

7. Сергеева О.А. Психолого-педагогические условия развития автономии личности в процессе подготовки студентов-психологов: дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.13 / Ольга Александровна Сергеева. – Астрахань, 2007. – 175 с.

8. Сырцова Е.Л. Развитие автономности личности в образовании: проблемы и перспективы / Е.Л. Сырцова [Электронный ресурс]. – Режим доступа 23.09.2013: <http://rae.ru/fs/?section=content&op=show_

article&article_id=7782287>. – Мова рос.

9. Robbins Stephen P. Organizational Behavior. Concepts controversies application [Електронний ресурс] <<http://ebookbrowse.net /stephen-p-robbins-organizational-behavior-full-pdf-d61775837>>. – Мова англ.

Терещенко Андрей Олегович – преподаватель кафедры эстетического воспитания Черниговского национального педагогического университета имени Т.Г. Шевченко
E-mail: andragogika@ukr.net

ОРГАНИЗАЦИОННАЯ КУЛЬТУРА БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ И ПРОБЛЕМА АУТОНОМНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация. В статье проанализирована проблема организационной культуры будущего учителя начальных классов и автономности личности как ее составляющей. Обоснована актуальность исследуемой проблемы (современные темпы развития общества, действие новых принципов образования, изменение условий труда учителя начальных классов, необходимость исследования закономерностей и специфики феномена «организационная культура» в педагогическом образовании). Осуществлен терминологический анализ проблемы, обоснована ее междисциплинарность. Обоснован вывод о том, что в контексте профессионального образования развитие автономности личности будущего учителя начальных классов тесно связано с необходимостью формирования познавательной активности, самостоятельности, инициативности, ответственности, свободы выбора, навыков самоконтроля, мотивации к овладению новыми знаниями и способами действий.

Ключевые слова: профессионально-педагогическая подготовка, автономия личности, автономность личности, будущий учитель начальных классов, организационная культура.

Tereshchenko Andrij – Lecturer of Aesthetic Education Department of Chernigiv Taras Shevchenko National Pedagogical University
E-mail: andragogika@ukr.net

FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER'S ORGANIZATIONAL CULTURE AND PERSONALITY AUTONOMY

Summary. The article deals with the future primary school teacher's organizational culture and personality autonomy as its component. The actual value of the problem has been reasoned (the current rate of society development, new principles of education, new working conditions of primary school teachers, need to study patterns and specific character of the "organizational culture" phenomenon in pedagogical education). The terminology analysis of the problem has been done, its interdisciplinary character has been justified.

In the paper the personality autonomy of the future primary school teacher is presented as a leading value and first-priority goal of organizational culture development, as a form of personal existence of students, which contributes to the full personal self-development. In the conclusion the author states that in the context of training the development of personality autonomy of the future primary school teacher is closely connected to cognitive activity, independence, initiative, responsibility, freedom of choice, self-management skills, motivation in mastering new knowledge and ways of action. The author specifies the functions of personality autonomy as a part of the organizational culture of the future primary school teacher – adaptation to rapidly changing educational environment, acquiring mobility, flexibility, and competitiveness.

Key words: *teachers training, personality autonomy, future primary school teacher, organizational culture.*

УДК: 378.057.86

Цись Олег Олександрович – асистент кафедри загальнотехнічних дисциплін Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький Національний університет»

E-mail: ukraine_tsys@mail.ru

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА КАТЕГОРІЯ

Розвиток сучасного українського суспільства протягом останніх років супроводжувався рядом реформаційних процесів, які торкнулися соціальної, економічної, політичної, освітньої, культурної, інформаційної та інших сфер. Рушієм таких перетворень стали стрімкий розвиток науки, техніки, технологій виробництва, інформаційно-комунікаційних технологій, транспорту та ін. Це, в свою чергу, сприяло підвищенню динамічності й мінливості звичних тенденцій суспільного життя, що спричинило дестабілізацію, а у деяких випадках стало причиною виникнення різного роду криз. Фахівці різних галузей не були готові до подібної динаміки суспільних, виробничих і економічних процесів, що зумовило зниження їх конкурентоздатності. Таким чином гостро постало питання про створення якісно нових, професійно мобільних фахівців здатних працювати у новому, динамічному професійному середовищі.

Основним, і найбільш дієвим інструментом формування особистісних якостей, здібностей і необхідних компетенцій і компетентностей майбутніх професійно мобільних фахівців є вища освіта. Однак, перш за все необхідно з'ясувати значення поняття «професійна мобільність». Аналіз науково-педагогічної літератури